

Monika Haczkowska
dr
Politechnika Opolska
monika.haczkowska@gmail.com
ORCID: 0000-0001-6502-8117

Dialog orzecznicy między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości – kooperacja czy konfrontacja?

Streszczenie

Dialog orzecznicy między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości kształtował się ponad 20 lat. Początkowo, jeszcze przed akcesją Polski do UE, przybrał formę dokonywania wykładni przyjaznej integracji europejskiej i prawa unijnemu. Następnie przybierał różne formy konstytucyjnej rozmowy, w tym współpracy z Trybunałem Sprawiedliwości w ramach pytań prejudycjalnych. Dialog odbywał się z poszanowaniem pozycji ustrojowych i wzajemnych jurysdykcji oraz respektowaniem zasady lojalnej współpracy i pierwszeństwa prawa unijnego. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego po 2020 roku widoczne jest odejście od dialogu na rzecz postawy konfrontacyjnej. Trybunał Konstytucyjny wybrał bowiem „kolizyjny kurs” w dialogu z Trybunałem Sprawiedliwości UE. Wydaje się, że pożądanym rozwiązaniem jest poszukiwanie wspólnego mianownika w postaci wspólnych wartości konstytucyjnych, które stanowią podstawę aksjologii systemów prawnych państw członkowskich oraz fundament funkcjonowania UE. Prawo UE opiera się bowiem na tradycjach konstytucyjnych państw członkowskich. Wspólne wartości konstytucyjne państw członkowskich powinny stanowić podstawę poszukiwania kompromisu, niwelowania napięć, które w organizacji ponadnarodowej o tak wielowarstwowej strukturze, jaką jest Unia Europejska, są nieuniknione. Celem publikacji jest przedstawienie procesu kształtowania się dialogu orzeczniczego między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości UE.

W niniejszej publikacji zastosowano metodę prawno-dogmatyczną oraz metodę historyczno-prawną.

Słowa kluczowe: Trybunał Konstytucyjny, Trybunał Sprawiedliwości UE, dialog orzeczniczy, wykładnia prounijna, wspólne wartości

Wstęp

Członkostwo Polski we wspólnocie europejskiej spowodowało, że dokonała się zmiana naszego myślenia o prawie oraz sposobu myślenia o roli sądów w procesie stosowania prawa. Obowiązujący paradygmat uległ bowiem zmianie. W obliczu wielości ośrodków stanowienia i stosowania prawa sądy krajowe stały się „sądami wspólnotowymi” (unijnymi). Konsekwencją tego stanu rzeczy była konieczność respektowania norm prawa międzynarodowego w procesie stosowania prawa, natomiast gwarancją jednolitości stosowania prawa wspólnotowego było przyjęcie założenia o ścisłej współpracy sądów krajowych z Trybunałem Sprawiedliwości UE. Proces ten dokonywał się jednak stopniowo, a jego pierwsze oznaki były widoczne w wypowiedziach sądów oraz Trybunału Konstytucyjnego jeszcze w okresie przedakcesyjnym. Dostrzegano bowiem potrzebę uwzględniania dorobku wspólnotowego w działalności orzeczniczej sądów oraz działaniach organów prawodawczych.

Jednym z najważniejszych instrumentów zapewniających jednolitą przestrzeń prawną w ramach Unii Europejskiej jest współpraca sądowa. Znaczenie współpracy sądowej w ramach wspólnoty europejskiej podkreślał od pierwszych swoich wyroków Trybunał Sprawiedliwości. Wzajemna komplementarność działań sędziów europejskich i sędziów krajowych wpisuje się w istotę porządku prawnego UE. Jednocześnie elementem tego porządku jest istnienie wyraźnego podziału kompetencji oraz wspólnych mechanizmów prawnych, które funkcjonują w warunkach pluralizmu systemów krajowych, co stanowi gwarancję realizacji założenia o współpracy sądowej. Brak współpracy lub niedostateczna współpraca utrudnia bowiem lub czyni niemożliwym utrzymanie pewności prawa w ramach Unii Europejskiej, prowadzi ponadto do rozchwiania kierunków wykładni i stosowania prawa europejskiego, a w konsekwencji przyczynia się do powiększania barier prawnych pomiędzy poszczególnymi państwami członkowskimi. Jak słusznie zauważył prof. Marek Safjan, „współpraca pomiędzy sądami krajowymi i europejskimi nie jest więc gestem dobrej woli, ale koniecznością”¹.

---

¹ M. Safjan, *Dlaczego dialog między sądami bywa trudny? O barierach pytań prejudycjalnych*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne” 2014, nr 20, s. 7 i n.

Podstawowe znaczenie w zagwarantowaniu spójności prawa europejskiego odgrywa Trybunał Sprawiedliwości, którego rolą od momentu powołania do życia pierwszej wspólnoty było stanie na straży jednolitej interpretacji prawa wspólnotowego, przy czym instrumentem służącym zagwarantowaniu jednolitości była i jest z jednej strony instytucja pytań prejudycjalnych, kierowanych przez sądy krajowe do Trybunału Sprawiedliwości, z drugiej natomiast obowiązek państw członkowskich zapewnienia pełnej efektywności prawu unijnemu i rozstrzyganie wszelkich kolizji prawnych przez dawanie pierwszeństwa normie unijnej. Istotą współpracy sądów krajowych, w tym konstytucyjnych i Trybunału Sprawiedliwości, jest zatem dialog.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie procesu kształtowania się dialogu orzecniczego między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości. Początkowo Trybunał Konstytucyjny poszukiwał możliwości nawiązywania dialogu z Trybunałem luksemburskim, przede wszystkim przez dokonywanie wykładni prawa krajowego w sposób przyjazny dla integracji europejskiej i wspólnotowego porządku prawnego. Taka praktyka orzecznicza była kontynuowana po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, nawet jeśli w niektórych judykatach TK robił krok wstecz i podkreślał swoją pozycję jako „sądu ostatecznego słowa”. Analiza orzecznictwa polskiego sądu konstytucyjnego w ostatnim czasie pozwala jednak stwierdzić, że następuje odwrót od dialogu między trybunałami i zaostrzenie „kursu kolizyjnego” ze strony Trybunału Konstytucyjnego. W jakim kierunku zatem zmierza działalność orzecznicza Trybunału Konstytucyjnego, czy można już mówić o formowaniu się nowej linii orzeczniczej? W ostatnich judykatach TK eksponowana jest bowiem przede wszystkim koncepcja absolutnej i nieograniczonej suwerenności narodowej, rozumianej w sposób introwertyczny², przyjęty jeszcze przed akcesją Polski do organizacji międzynarodowych, a więc jako nieograniczonej możliwości wpływu na inne państwa lub jako wyraz potęgi niepodlegającej wpływom zewnętrznym. Podobnie jak eksponowana jest tożsamość konstytucyjna, postrzegana nie tylko jako odzwierciedlenie wartości, na których opiera się Konstytucja, ale jako granica przekazywania kompetencji na rzecz Unii. Wreszcie Trybunał Konstytucyjny nie tylko stwierdził dopuszczalność przeprowadzenia kontroli *ultra vires* – co uczynił już w orzeczeniu K 18/04³, ale tę kontrolę przeprowadził wobec orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości UE, o czym będzie mowa dalej. Zasadne zatem wydaje się pytanie, czy taki kierunek orzeczniczy jest

2 J. Barcz, *Czy państwo niepraworządne może być członkiem Unii Europejskiej?* w: E. Cała-Wacinkiewicz, J. Menkes (red.), *Wspólne wartości prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego*, Warszawa 2018, s. 231.

3 Wyrok TK z 11 maja 2005 r., K 18/04 (OTK ZU 2005, seria A, nr 5, poz. 49).

pożądany z punktu widzenia członkostwa Polski w Unii Europejskiej, czy może lepszym rozwiązaniem byłoby poszukiwanie wspólnego mianownika w postaci wspólnych wartości konstytucyjnych, stanowiących podstawę polskiego porządku prawnego oraz fundament aksjologiczny Unii.

W niniejszej publikacji przyjęto metodę prawną-dogmatyczną, polegającą na przeprowadzeniu analizy systemu prawa krajowego oraz prawa unijnego, obejmującą odpowiednio wybrane przepisy prawa polskiego, stanowiska przedstawicieli doktryny prawa polskiego i orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego oraz źródła prawa unijnego i orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości. Zastosowano ponadto metodę historyczno-prawną, co miało na celu uwypuklenie tendencji rozwojowych orzecznictwa obu trybunałów w zakresie kształtowania się dialogu orzeczniczego.

Znaczenie dialogu w działalności orzeczniczej sądów konstytucyjnych i Trybunału Sprawiedliwości

Dialog orzecniczy, rozumiany przede wszystkim jako poszanowanie swoich pozycji ustrojowych, poszanowanie swoich kompetencji orzecznich czy własnych jurysdykcji, stanowi podstawę współpracy sądowej w europejskiej przestrzeni prawnej. Przejawem dialogu jest również uznawanie zasady autonomii porządków prawnych, respektowanie zasady pierwszeństwa oraz skuteczności i jednolitego stosowania prawa Unii, ale także fundamentalnych zasad wynikających z tradycji konstytucyjnych, wspólnych dla państw członkowskich, stanowiących o ich tożsamości konstytucyjnej, opartych w istocie na tym samym zespole wspólnych wartości.

Brak dialogu między sądami krajowymi a Trybunałem Sprawiedliwości UE jest niekorzystny z wielu powodów. Po pierwsze, może przyczynić się do separowania praktyki stosowania prawa krajowego od prawa unijnego, a w konsekwencji zwiększenia potencjalnej kolizji między systemami prawnymi – krajowym i unijnym. Po drugie, utrwała anachroniczne podejście do prawa, widziane w kontekście własnego porządku prawnego, nie zaś szerszego, europejskiego, w jakim funkcjonują współczesne mechanizmy prawne. Po trzecie, brak aktywnego uczestnictwa w europejskim dialogu sądowym pozbawia sędziów wpływu na kształtowanie standardów wykładni prawa unijnego. Na przykład w ramach instytucji pytania prejudycjalnego sądy pokazują swój punkt widzenia i swój sposób rozumienia przepisu unijnego, mający zastosowanie w kontekście rozpatrywanej sprawy, i tym samym inspirują Trybunał Sprawiedliwości do odkrywania nowych treści i nowego sposobu interpretacji tych norm, co znajduje następnie odzwierciedlenie w orzecznictwie Trybunału luksemburskiego. Jest to więc system naczyń połączonych, dlatego

„nawet trudny dialog pomiędzy sądami krajowymi a TSUE jest zawsze lepszy od braku dialogu”⁴.

Proces dialogu orzeczniczego między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości dokonywał się stopniowo i jego pierwsze oznaki były widoczne już w wypowiedziach Trybunału Konstytucyjnego w okresie przedakcesyjnym. Wówczas TK dostrzegał potrzebę uwzględniania dorobku wspólnotowego w działalności orzeczniczej sądów oraz działaniach organów ustawodawczych. Analizując dialog między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości, należałoby go rozpatrywać w szerszym kontekście niż tylko możliwości czy obowiązku skorzystania z takiego instrumentu sądowej współpracy, jakim jest pytanie prejudycjalne. Istotne są wypowiedzi odnoszące się do relacji między krajowym i unijnym porządkiem prawnym, podziału funkcji co do kontroli aktów prawnych, skutków prawnych wyroków wydanych w ramach kontroli prawa, poszanowania zasad stanowiących fundament krajowego porządku prawnego oraz zasad określających istotę UE czy aksjologii systemów prawnych. Na uwagę zasługują zwłaszcza te wypowiedzi, w których TK, orzekając w sprawach objętych prawem Unii, odwołując się do zasady lojalnej współpracy między instytucjami unijnymi a państwami członkowskimi, podkreślał znaczenie wykładni respektującej względną autonomię prawa europejskiego i prawa krajowego, powinność dawania pierwszeństwa normie unijnej, jeśli ujawniłaby się kolizja między normą krajową na poziomie ustawowym. Wreszcie, w razie istnienia kilku możliwości interpretacyjnych, powinności wyboru takiej, która jest najbliższa dorobkowi wspólnotowemu i zastosowania wykładni przyjaznej prawu Unii.

Analizując orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego w kontekście europejskim, zasadne wydaje się wyodrębnienie trzech okresów w działalności orzeczniczej Trybunału: pierwszy, przypadający na lata 1997–2004, obejmujący orzecznictwo przedakcesyjne; drugi, dotyczący orzeczeń wydanych po przystąpieniu Polski do UE w latach 2004–2020, oraz trzeci okres, obejmujący orzeczenia wydane przez TK po 2020 roku. Zaproponowany podział wynika z charakterystycznych dla poszczególnych okresów wypowiedzi. O ile bowiem przed przystąpieniem Polski do Unii Europejskiej dominującym argumentem w orzecznictwie TK było wypełnienie zobowiązań związanych z integracją europejską, o tyle po akcesji Trybunał koncentrował się na określeniu relacji między porządkami prawnymi, sposobu rozwiązywania kolizji między prawem unijnym i krajowym, kwestii nadrzędności Konstytucji i zakresu przekazania kompetencji „w niektórych sprawach” na rzecz Unii. Ostatni okres, odnoszący się do wyroków wydanych po 2020 roku,

---

⁴ M. Safjan, *Dlaczego dialog...*, s. 10.

charakteryzuje się natomiast odejściem od ugruntowanego, jak się zdawało, stanowiska w kwestii relacji między dwoma porządkami prawnymi i odwrotu od dialogu między trybunałami.

Wykładnia przyjazna integracji europejskiej w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w okresie przedakcesyjnym jako element dialogu

W pierwszym okresie, przedakcesyjnym, Trybunał Konstytucyjny wydał w sprawach europejskich dziewięć orzeczeń. W orzecznictwie tym dominuje zasada przyjaznej dla integracji europejskiej wykładni prawa krajowego. Już w pierwszym wyroku z 29 września 1997 roku, K 15/97⁵, wydanym przed wejściem w życie Konstytucji RP⁶, Trybunał Konstytucyjny, rozstrzygając kwestię zakazu dyskryminacji ze względu na płeć, w uzasadnieniu powołał się na przepisy art. 68 i 69 zawartego przez Polskę ze Wspólnotą Europejską Układu Europejskiego⁷. Podkreślając, że zobowiązują one do zapewnienia zgodności jej przyszłego ustawodawstwa z prawem wspólnotowym, uznał, że oznacza to konieczność nadawania obowiązującemu prawu takiego rozumienia, które „służyć będzie możliwie najpełniejszemu zapewnieniu tej zgodności”⁸. W wyroku z 28 marca 2000 roku, K 27/99⁹, Trybunał Konstytucyjny z kolei, na tle podobnego stanu faktycznego, odnoszącego się do zakazu dyskryminacji ze względu na wiek, odwołał się do prawa wspólnotowego oraz orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości w zakresie zakazu dyskryminacji. Jednocześnie stwierdził, że brak mocy wiążącej prawa wspólnotowego nie może być powodem odmowy dokonywania interpretacji przepisów prawa krajowego zgodnie z zasadą przychylności temu prawu. Co więcej, podkreślił konieczność dokonywania takiej wykładni, aby jej rezultat był najbliższy odpowiedniej normie prawa

5 Wyrok TK z 29 września 1997 r., K 15/97 (OTK ZU 1997, nr 3–4, poz. 37).

6 Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997, Nr 78, poz. 486, z późn. zm.), dalej „Konstytucja”.

7 Układ Europejski ustanawiający stowarzyszenie między Rzeczpospolitą Polską, z jednej strony, a Wspólnotami Europejskimi i ich Państwami Członkowskimi, z drugiej strony, sporządzony w Brukseli dnia 16 grudnia 1991 r. (Dz.U. z 1994, Nr 11, poz. 38), dalej „Układ Europejski”.

8 W tym zakresie odwoływał się do poglądów doktryny prawa m.in. S. Biernat, *Wykładnia prawa krajowego zgodnie z prawem Wspólnot Europejskich*, w: C. Mik (red.), *Implementacja prawa integracji europejskiej w krajowych porządkach prawnych*, Toruń 1998, s. 123 i n.; E. Łętowska, *Barriere naszego myślenia o prawie w perspektywie integracji z Europą*, „Państwo i Prawo” 1996, z. 4–5, s. 4 i n.; C. Mik, *Sądy polskie wobec perspektywy przystąpienia Polski do UE (przyczynek do dyskusji)*, „Przegląd Prawa Europejskiego” 1997 nr 1(2), s. 22 i n.

9 Wyrok TK z 28 marca 2000 r., K 27/99 (OTK ZU 2000, nr 2, poz. 62).

wspólnotowego. W wydanym niespełna trzy miesiące później wyroku z 13 czerwca 2000 roku, K 15/99¹⁰, w którym rozstrzygał kwestię równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do zatrudnienia, Trybunał Konstytucyjny powołał się na art. 141 TWE¹¹ (obecnie art. 157 TFUE¹²), Dyrektywę nr 207/1976 w sprawie urzeczywistnienia zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do zatrudnienia¹³ oraz orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości. Podkreślając znaczenie stosowania zasady przychylności prawu wspólnotowemu w procesie wykładni prawa krajowego, stwierdził, że z uwagi na dążenia Polski do integracji ze strukturami europejskimi z systemu prawa krajowego winno eliminować się normy, które stoją w sprzeczności z zasadami wypracowanymi i przyjętymi przez Unię Europejską¹⁴, przy czym kładł nacisk na cały dorobek wspólnotowy, obejmujący również zasady wypracowane w bogatym orzecznictwie przez Trybunał Sprawiedliwości. Podobne stanowisko Trybunał Konstytucyjny zajął w wyroku z 5 grudnia 2000 roku, K 35/99¹⁵, w którym, przywołując przepisy art. 68 i 69 Układu Europejskiego, zauważył, że wynikają z nich zobowiązania, z którymi „należy się liczyć” w procesie wykładni prawa krajowego.

Kolejnym orzeczeniem, w którym TK stwierdził, że przy interpretacji polskiego ustawodawstwa pierwszeństwo należy dawać takiej wykładni, która pozwala na nadanie przepisowi ustawy znaczenia najbliższego rozwiązaniom przyjętym w Unii Europejskiej, był wyrok z 24 października 2000 roku, K 12/00¹⁶. W orzeczeniu tym Trybunał Konstytucyjny podkreślił, że postanowienia Układu Europejskiego wiążą polskiego ustawodawcę z mocy art. 91 ust. 2 w zw. z art. 241 ust. 1 Konstytucji. W wyroku z 28 stycznia 2003 roku, K 2/02¹⁷, TK natomiast, kontynuując dotychczasową linię orzeczniczą, stwierdził, że interpretacja prawa krajowego, przyjazna dla prawa europejskiego, powinna być wykorzystywana, ponieważ stanowi „najtańszy

10 Wyrok TK z 13 czerwca 2000 r., K 15/99 (OTK ZU 2000, nr 5, poz. 137).

11 Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (Dz.Urz. UE C 321E z 29 grudnia 2006 r. – wersja skonsolidowana), dalej „TWE”.

12 Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r. – wersja skonsolidowana 2016), dalej „TFUE”.

13 Dyrektywa Rady z 9 lutego 1976 roku nr 76/207/EWG w sprawie urzeczywistnienia zasady równego traktowania mężczyzn i kobiet w zakresie dostępu do zatrudnienia, kształcenia i awansu zawodowego oraz warunków pracy (Dz.Urz. z 14.02.1976 r., seria L, nr 39, s. 40).

14 Zob. również I.K. Gęsior, *Zasada przychylności prawu wspólnotowemu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, w: J. Barcz (red.), *Efektywność prawa wspólnotowego w Polsce. Wybrane problemy. Studia z dziedziny prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2005, s. 85 i n.

15 Wyrok TK z 5 grudnia 2000 r., K 35/99 (OTK ZU 2000, nr 8, poz. 295).

16 Wyrok TK z 24 października 2000 r., K 12/00 (OTK ZU 2000, nr 7, poz. 255).

17 Wyrok TK z 28 stycznia 2003 r., K 2/02 (OTK ZU 2003, seria A, nr 1, poz. 4).

i najszybszy instrument realizacji obowiązku harmonizacji prawa” w okresie przedakcesyjnym, jest bowiem uznanym instrumentem implementacji prawa europejskiego oraz środkiem dostosowawczym prawa dla państw w tym okresie. Winno się zatem umacniać taki kierunek wykładni, który jest najbardziej zgodny z koncepcją rozwiązań obowiązujących w prawie wspólnotowym i odpowiada utrwalonemu orzecznictwu europejskiemu. Podobnie w wyroku z 27 maja 2003 roku, K 11/03¹⁸, w którym TK badał konstytucyjność przepisów ustawy o referendum ogólnokrajowym. Trybunał Konstytucyjny sformułował zasadę przychylności procesowi integracji europejskiej i współpracy między państwami, którą wywiódł z Preambuły oraz art. 9 Konstytucji.

Wreszcie na uwagę zasługują dwa kolejne orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego wydane w okresie przedakcesyjnym. W wyroku z 21 kwietnia 2004 roku, K 33/03¹⁹, TK badał zgodność z Konstytucją przepisów ustawy z dnia 2 października 2003 roku o tzw. obowiązku wszystkich organów państwa w okresie przedakcesyjnym interpretacji prawa wewnętrznego, uwzględniającej standardy europejskie, w zakresie podlegającym dostosowaniu prawodawstwa. Z uwagi na to, że będące przedmiotem kontroli przepisy dotyczyły uregulowań wspólnotowych, zwłaszcza zaś Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z 8 maja 2003 roku nr 2003/30/WE w sprawie biopaliw²⁰, Trybunał Konstytucyjny szeroko odniósł się do orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości. Podkreślił, że normy prawa unijnego stanowią punkt odniesienia do interpretacji prawa krajowego w duchu zgodnym z prawem wspólnotowym, nawet jeśli nie nadają się do bezpośredniego stosowania. Drugi natomiast wyrok z 31 maja 2004 roku, K 15/04²¹, dotyczył zgodności z Konstytucją Ordynacji wyborczej do Parlamentu Europejskiego²². TK podtrzymał i rozwinął swoje stanowisko co do poszukiwania rozwiązań w razie ujawnienia się kolizji norm prawnych w sposób pronunijny, otwarty na dialog z uwagi na to, że „społeczna rola prawa polega na rozwiązywaniu sytuacji kolizyjnych, a nie ich komplikowaniu”.

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w okresie przedakcesyjnym charakterystyczne jest to, że prawo wspólnotowe (unijne) stanowiło element rekonstrukcji wzorca kontroli konstytucyjności, mimo że Polska formalnie nie była jeszcze

18 Wyrok TK z 27 maja 2003 r., K 11/03 (OTK ZU 2003, seria A, nr 5, poz. 43).

19 Wyrok TK z 21 kwietnia 2004 r., K 33/03 (OTK ZU 2004, seria A, nr 4, poz. 31).

20 Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z 8 maja 2003 roku nr 2003/30/WE w sprawie wspierania użycia w transporcie biopaliw lub innych paliw odnawialnych (Dz.Urz. UE 2003, seria L, nr 123, s. 42).

21 Wyrok TK z 31 maja 2004 r., K 15/04 (OTK ZU 2004, seria A, nr 5, poz. 47).

22 Ustawa z 23 stycznia 2004 roku – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz.U. z 2004, nr 25, poz. 219).

członkiem Unii. Nawet, jeśli TK nie zawsze posługiwał się jednolitym określeniem, to wykorzystywana w orzecznictwie mniej lub bardziej konkretna figura retoryczna zyskała miano zasady i wyraźne oparcie normatywne w Konstytucji. Odwoływanie się do zasady przychylności procesowi integracji europejskiej i współpracy między państwami, zasady interpretacji prawa wewnętrznego w sposób przyjazny prawu wspólnotowemu, zasady prounijnej wykładni prawa krajowego czy wykładni proeuropejskiej stanowiło wyraz nawiązania dialogu i współpracy z Trybunałem Sprawiedliwości.

Konstruktywny dialog między Trybunałem Konstytucyjnym i Trybunałem Sprawiedliwości w latach 2004–2020

Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej dialog pomiędzy Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości był kontynuowany i odbywał się w duchu wzajemnego poszanowania swoich pozycji ustrojowych i własnych jurysdykcji. Opierał się z jednej strony na takich zasadach jak nadrzędność Konstytucji, zakres przekazania kompetencji „w niektórych sprawach” na rzecz organizacji międzynarodowej, zasada suwerenności, zasada pierwszeństwa prawa wspólnotowego w stosunku do prawa krajowego, ochrona praw podstawowych, niedyskryminacja, tożsamość konstytucyjna czy wartości konstytucyjne, z drugiej natomiast – na zasadzie lojalnej współpracy, prymatu prawa unijnego, zasadzie efektywności, integracji europejskiej, wspólnych wartościach konstytucyjnych państw członkowskich czy poszanowaniu tożsamości narodowej. Dialog ten charakteryzował się szukaniem współpracy zamiast kolizji oraz elementami konstytucyjnej rozmowy między trybunałami. Poglądy dotyczące sposobu rozwiązywania kolizji między krajowym i unijnym porządkiem prawnym były rozwijane przy wykorzystaniu wykładni prounijnej²³.

23 Znaczenie miały również stanowiska przedstawicieli doktryny prawa, wyrażone w pierwszych latach członkostwa Polski w UE, stanowiły bowiem cenny głos w dyskusji oraz inspirację dla Trybunału Konstytucyjnego. Zob. m.in. K. Działocha, *Podstawy prounijnej wykładni Konstytucji RP*, „Państwo i Prawo” 2004, z. 11, s. 30 i n.; C. Mik, *Wykładnia zgodna prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej*, w: S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Kraków 2005, s. 131 i n.; K. Kowalik-Bańczyk, *Prowspólnotowa wykładnia prawa krajowego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 12, s. 9 i n.; E. Maniewska, *Prowspólnotowa wykładnia prawa polskiego w poakcesyjnym orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 10, s. 49 i n.; E. Łętowska, „Multicentryczność” systemu prawa i wykładnia jej przyjazna, w: L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar (red.), *Rozprawy prawnicze*, Kraków 2005; taż, *Dialog i metody. Interpretacja w multicentrycznym systemie prawa (cz. I)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2008, nr 11, s. 4 i n.; A. Łazowski, *Proeuropejska wykładnia prawa przez polskie sądy i organy administracji jako mechanizm dostosowania systemu prawnego do *acquis communautaire**, w: E. Piontek (red.), *Prawo polskie a prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2003, s. 192 i n.; I.K. Gęsiór, *Zasada przychylności...*, s. 71 i n.

Trybunał Konstytucyjny określił jednocześnie granice tej wykładni, wskazując, że nie może ona doprowadzić do wykładni *contra legem*²⁴.

Przykładem nawiązania bezpośredniego dialogu z Trybunałem Sprawiedliwości było postanowienie TK z 7 lipca 2015 roku, K 61/13²⁵, w związku z wniesieniem pytania prejudycjalnego²⁶. Mimo początkowych wątpliwości co do zasadności skierowania wniosku o wydanie orzeczenia wstępnego, wyrażonych w sprawie K 31/13²⁷, Trybunał Konstytucyjny nie dostrzegwał w tym zakresie ani kompetencyjnego zagrożenia, ani kolizji pomiędzy unormowaniem art. 267 TFUE a przepisem art. 188 Konstytucji²⁸. Podkreślił jednak, że podjęcie decyzji w zakresie wystąpienia z pytaniem prejudycjalnym do Trybunału Sprawiedliwości, dotyczącym ważności bądź wykładni prawa wspólnotowego, winno odbywać się w ramach realizacji kompetencji orzeczniczych określonych w art. 188 Konstytucji, a także tylko w przypadkach, w których w zgodzie z Konstytucją miałyby, orzekając, stosować prawo Unii (pkt 11.1 uzasadnienia K 18/04²⁹).

Dla budowania dialogu i wzajemnych relacji między krajowym a unijnym systemem prawnym, w kontekście zasady nadrzędności Konstytucji, znaczenie miały te wypowiedzi Trybunału Konstytucyjnego, w których podkreślał występowanie względnej autonomii porządków prawnych, opartych na własnych wewnętrznych zasadach hierarchicznych, przy czym zwracał uwagę, że mimo ich wzajemnego oddziaływania, istnieje możliwość kolizji między regulacjami prawa wspólnotowego a postanowieniami Konstytucji. Sytuacja ta wystąpiłaby wówczas, gdyby miało

24 Stanowisko takie zajął TK w wyroku z 27 kwietnia 2005 r., P 1/05 w sprawie zgodności z Konstytucją art. 607t § 1 k.p.k., który został znowelizowany w związku z implementacją Decyzji ramowej Rady 2002/584/WSiSW z 13 czerwca 2002 roku w sprawie europejskiego nakazu aresztowania i procedury wydawania osób między Państwami Członkowskimi (Dz.Urz. UE 2002, seria L, nr 190, s. 34). Wyrok TK P 1/05 (OTK ZU 2005, seria A, nr 4, poz. 42).

25 Postanowienie TK z 7 lipca 2015 r., K 61/13 (OTK ZU 2015, seria A, nr 7, poz. 103).

26 W orzeczeniu wstępnym, zainicjowanym pytaniem prejudycjalnym Trybunału Konstytucyjnego, TS 7 marca 2017 r. wydał wyrok w sprawie C-390/15 RPO, ECLI:EU:C:2017:174.

27 Wyrok TK z 17 marca 2015 r., K 31/13 (OTK ZU 2015, seria A, nr 3, poz. 31).

28 Na podobnym stanowisku stali niektórzy przedstawiciele doktryny prawa, m.in. R. Ostrihansky, *Polskie sądy uprawnione do wnoszenia o wydanie orzeczenia wstępnego*, w: E. Piontek (red.), *Prawo polskie...*, s. 164 i n.; K. Wojtyczek, *Trybunał Konstytucyjny w europejskim systemie konstytucyjnym*, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 4(93), s. 188 i n.; M. Szpunar, Komentarz do art. 234 TWE, w: D. Kornobis-Romanowska, J. Łacny, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III*, Warszawa 2012, s. 391; T.T. Koncewicz, *Trybunał Konstytucyjny wobec prawa europejskiego (cz. I)*, „Przegląd Sejmowy” 2012, nr 2(109), s. 116 i n.; tenże, *Trybunał Konstytucyjny wobec prawa europejskiego (cz. II)*, „Przegląd Sejmowy” 2012, nr 3(110), s. 154 i n. Odmienne M. Muszyński, *Pytanie prejudycjalne jako instrument wykładni prawa UE: istota, granice i możliwości kontroli*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 7–8, s. 93 i n.

29 Wyrok TK z 11 maja 2005 r.

dojść do nieusuwalnej sprzeczności pomiędzy normą Konstytucji a normą prawa wspólnotowego i to sprzeczności, której nie można eliminować przy zastosowaniu wykładni respektującej względną autonomię prawa europejskiego i prawa krajowego. Sytuacji takiej wykluczyć nie można, ale może ona – z uwagi na wspólność założeń i wartości – pojawić się wyjątkowo (pkt 6.3 uzasadnienia K 18/04). Gdyby jednak sprzeczność ta była „nierozwiązywalna” z uwagi na niemożność uznania nadrzędności normy wspólnotowej nad normą konstytucyjną, wówczas – zdaniem Trybunału Konstytucyjnego – możliwe są trzy „scenariusze”, tj. zmiana Konstytucji, spowodowanie zmian w regulacjach unijnych (wspólnotowych), albo – w ostateczności – podjęcie decyzji o wystąpieniu z UE, przy czym w każdym przypadku decyzja należeć powinna do suwerena lub organu władzy, który w zgodzie z Konstytucją może go reprezentować³⁰.

W kontekście nadrzędności Konstytucji Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się również na temat kompetencji przekazanych na rzecz UE w „niektórych sprawach”. Podkreślał, że proces integracji europejskiej, związany z przekazywaniem kompetencji w niektórych sprawach, ma oparcie w samej Konstytucji, czego dowodzi z jednej strony wprowadzenie do zasad naczelnych ustawy zasadniczej – obok art. 8 ust. 1 – zasady przestrzegania przez Rzeczpospolitą Polską wiążącego ją prawa międzynarodowego, wyrażonej w art. 9, z drugiej natomiast – klauzuli integracyjnej przedstawionej w art. 90, określającej zasady przystąpienia Polski do Unii. W zakresie granic kompetencji przekazanych TK wskazał, że z punktu widzenia suwerenności oraz konieczności ochrony innych wartości konstytucyjnych zasadnicze znaczenie ma ograniczenie możliwości ich przekazania do „niektórych spraw”. Oznacza to, że nie może ulec naruszeniu „rdzeń” uprawnień, „umożliwiający – w zgodzie z Preambułą – suwerenne i demokratyczne stanowienie o losie Rzeczypospolitej” (pkt 8.4 uzasadnienia K 18/04³¹)³². Niezależnie od eksponowania suwerenności czy tożsamości konstytucyjnej na tle integracji europejskiej, co stało się w wyroku K 32/09³³, oraz wskazania na tzw. triadę ograniczeń konstytucyjnych³⁴,

30 Stanowisko to TK powtórzył w późniejszych orzeczeniach, m.in. w wyroku z 24 listopada 2010 r., K 32/09 (OTK ZU 2010, seria A, nr 9, poz. 108), pkt 2.6 uzasadnienia, czy w wyroku z 16 listopada 2011 r., SK 45/09 (OTK ZU 2011, seria A, nr 9, poz. 97), pkt 2.7 uzasadnienia.

31 Podobnie, powołując się na wcześniejsze orzecznictwo, TK w wyroku z 26 czerwca 2013 r., K 33/12 (OTK ZU 2013, seria A, nr 5, poz. 63), pkt 6.3.2 uzasadnienia.

32 W kontekście granic zmiany Konstytucji zob. R. Piotrowski, *Zamiast zakończenia. Preambuła i zagadnienia granic zmian w Konstytucji RP*, w: *Preambuła Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2009, s. 140 i n.

33 Wyrok TK z 24 listopada 2010 r.

34 Według TK triada ograniczeń konstytucyjnych polega na tym, że przekazanie kompetencji organów władzy państwowej dopuszczalne jest: 1) jedynie na rzecz organizacji międzynarodowej lub

stanowiących warunek *sine qua non* konstytucyjności przekazania, TK przypomniał, że podkreślanie nadrzędnej pozycji Konstytucji nie może zagrozić „jednolitemu obowiązywaniu i stosowaniu prawa unijnego i harmonijnemu wykonywaniu obowiązków Polski jako państwa członkowskiego” (pkt 2.3 uzasadnienia K 32/09)³⁵. Polski porządek prawny otworzył się bowiem na prawo międzynarodowe w celu realizowania konstytucyjnych zadań państwa.

Wreszcie z punktu widzenia funkcji orzeczniczych Trybunału Konstytucyjnego oraz Trybunału Sprawiedliwości, TK podkreślał znaczenie poszanowania własnych kompetencji, przy czym zwracał uwagę na konieczność rozróżnienia funkcji orzeczniczych w zakresie, z jednej strony, badania zgodności aktów prawa pochodnego z prawem pierwotnym Unii, z drugiej zaś – badania ich zgodności z Konstytucją. „Organem, który decyduje ostatecznie o zgodności rozporządzeń unijnych z traktatami jest Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej, a o zgodności z Konstytucją – Trybunał Konstytucyjny” (pkt 2.3 uzasadnienia SK 45/09)³⁶. Trybunał Sprawiedliwości stoi na straży prawa unijnego, z kolei Trybunał Konstytucyjny – na straży Konstytucji. Dostrzegał jednocześnie możliwość wystąpienia potencjalnej kolizji pomiędzy rozstrzygnięciami obu trybunałów, jednakże podkreślając odrębne role, stwierdził, że nie mogą być one ustawiane w stosunku do siebie jako sądy konkurujące. Co istotne, w kontekście poszanowania własnych jurysdykcji TK w wyroku K 18/04 wyraźnie podkreślił, że nie może czynić przedmiotem dokonywanej przez siebie bezpośredniej oceny konstytucyjności wypowiedzi orzeczniczych Trybunału Sprawiedliwości, co odnosi się zarówno do konkretnych orzeczeń, jak i stałej linii orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości (pkt 9.1 uzasadnienia)³⁷.

---

organu międzynarodowego, 2) jedynie w niektórych sprawach i 3) jedynie za zgodą parlamentu, ewentualnie suwerena działającego w trybie referendum ogólnokrajowego (pkt 2.6 uzasadnienia K 32/09). Podobnie w wyroku TK z 26 czerwca 2013 r., pkt 6.3.3 uzasadnienia.

35 Krytycznie na temat braku szerszej refleksji konstytucyjnej, czym jest demokracja dla i w Unii, tożsamość konstytucyjna i tożsamość narodowa oraz odejścia od drogi dialogu na rzecz przyjęcia przez TK pozycji sądu „ostatniego słowa” w wyroku K 32/09 zob. T.T. Koncewicz, *Trybunał Konstytucyjny... (cz. II)*, s. 126 i n.

36 TK nawiązał do orzeczenia K 18/04, w którym stwierdził, że „ratyfikując Traktat akcesyjny oraz Akt dotyczący warunków przystąpienia, Rzeczpospolita Polska zaaprobowała podział funkcji w ramach systemu organów Wspólnot i Unii Europejskiej. Elementem tego podziału pozostaje przypisanie interpretacji prawa wspólnotowego i troski o jej jednolitość Trybunałowi Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich” (pkt 10.3 uzasadnienia). Pogląd ten następnie podtrzymał i rozwinął w postanowieniu z 19 grudnia 2006 r., P 37/05 (OTK ZU 2006, seria A, nr 11, poz. 177) oraz w wyroku z 26 czerwca 2013 r., pkt 8.1 uzasadnienia.

37 Pogląd ten TK podtrzymywał w późniejszych orzeczeniach, przykładowo w wyroku z 16 listopada 2011 r., pkt 2.4 uzasadnienia.

Z konieczności pobieżna analiza orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego w okresie poakcesyjnym pozwala jednak na stwierdzenie, że stanowiło ono duży wkład w proces przybliżania dwóch systemów prawnych, zgodnie z doktryną „obopólnie przyjaznej wykładni i kooperatywnego współstosowania”.

Kooperacja czy konfrontacja w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego po 2020 roku?

W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego w sprawach europejskich nastąpił po 2020 roku widoczny przełom³⁸. Począwszy od wyroku z 20 kwietnia 2020 roku, U 2/20³⁹, zauważalne jest wyraźne odejście od dotychczasowej linii orzeczniczej, mimo że początkowo TK w celu uzasadnienia swojego stanowiska powoływał się na poglądy wyrażone we wcześniejszych orzeczeniach. Przedmiotem badania konstytucyjności przez TK była uchwała składu połączonych trzech Izb Sądu Najwyższego⁴⁰, która została wydana z wykonania orzeczenia Trybunału Sprawiedliwości w sprawach połączonych nr C-585/18, C-624/18 oraz C-625/18, *A.K. i inni*⁴¹. W wyroku tym za wzorzec kontroli TK przyjął przepisy Konstytucji oraz art. 2 oraz art. 4 ust. 3 TUE⁴² i art. 6 ust. 1 EKPCz⁴³. Szeroko odniósł się do relacji między krajowym a unijnym porządkiem prawnym i sposobu rozwiązywania kolizji. Mimo podkreślenia, że stoi zarówno na straży Konstytucji, jak i traktatów konstytuujących Unię Europejską, oraz uznania konieczności poszukiwania „bezkonfliktowej kooperacji” Konstytucji i prawa Unii, przywołując na poparcie swoich argumentów art. 8 ust. 1 oraz zasadę lojalnej współpracy, wyrażoną w art. 4 ust. 3 TUE, wyraźnie zaakcentował swoją pozycję jako „sądu ostatniego słowa”. Trybunał stwierdził, że uchwała narusza normy konstytucyjne, unijne oraz europejskie. Co wymaga jed-

38 Wyjaśnienia wymaga, że pewne niepokojące symptomy co do rozwoju linii orzeczniczej, podważającej dotychczasowy dorobek orzeczniczy TK w sprawach europejskich, widoczne były po 2016 roku. Z uwagi jednak na to, że do czasu wydania wyroku o sygn. U 2/20 Trybunał Konstytucyjny nie miał sposobności bezpośredniej wypowiedzi na temat relacji między krajowym a unijnym systemem prawnym, wydaje się, że przyjęcie cezury czasowej na rok 2020 jest zasadne.

39 Wyrok TK z 20 kwietnia 2020 r., U 2/20 (OTK ZU 2020, seria A, poz. 61).

40 Uchwała Izby Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z 23 stycznia 2020 r., sygn. akt BSA I41101/20 (OSNKW 2020, nr 2, poz. 7).

41 Wyrok TS z 19 listopada 2019 r. w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18, *A.K. i in. p. Krajowej Radzie Sądownictwa i CP i DO przeciwko Sądowi Najwyższemu*, ECLI:EU:C:2019:982.

42 Traktat o Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 202 z 7 czerwca 2016 r., s. 13 – wersja skonsolidowana 2016), dalej „TUE”.

43 Europejska Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r. (Dz.U. z 1993, Nr 61, poz. 284), dalej „EKPCz”.

nak podkreślenia, wyrok ten jest pełen sprzeczności. Z jednej bowiem strony TK powołał się na wspólne wartości konstytucyjne, takie jak zasada demokratycznego państwa, zasada praworządności, zasada niezależności sądów czy zasada lojalnej współpracy, z drugiej natomiast, stwierdzając niezgodność uchwały SN z Konstytucją, traktatami i Europejską Konwencją o ochronie praw człowieka, zaprzeczył sposobowi rozumienia zasad niezależności sądów i niezawisłości sędziów, jaki został ukształtowany w dorobku orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości i Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

W postanowieniu Kpt 1/20⁴⁴ Trybunał, badając spór kompetencyjny pomiędzy Sejmem a Sądem Najwyższym oraz między Prezydentem RP a Sądem Najwyższym⁴⁵, w istocie zakwestionował dorobek orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości w zakresie zasady pierwszeństwa prawa unijnego, stwierdzając, że wykracza on poza kompetencje przyznane mu na mocy traktatów. Uznając, że „tezy i sugestie TSUE są oczywiście sprzeczne z polskim porządkiem prawnym”, stwierdził, że nie mają one mocy wiążącej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Jeszcze dalej w swojej interpretacji TK poszedł w wyroku P 7/20⁴⁶. Stwierdził w nim bowiem, że art. 4 ust. 3 TUE w zw. z art. 279 TFUE, na podstawie których Trybunał Sprawiedliwości nałożył na Polskę środki tymczasowe, są niezgodne z przepisami Konstytucji i w tym zakresie nie są objęte zasadami pierwszeństwa oraz bezpośredniego stosowania. Zdaniem TK Trybunał Sprawiedliwości jako organ Unii działał *ultra vires*, jego orzecznictwo bowiem, stanowiące wyraz „normotwórczej działalności” i „wkraczając arbitralnie w obszar tożsamości konstytucyjnej”, nie mieściło się w ramach kompetencji przekazanych. Tym samym Trybunał Konstytucyjny zakwestionował nie tylko fundament integracji europejskiej, jakim jest zasada lojalnej współpracy, ale również zasadę wykładni prawa krajowego przyjaznej prawu unijnemu, którą dotychczas uznawał jako wyraz dialogu.

W jednym z ostatnich wyroków z 7 października 2021 roku, K 3/21⁴⁷, TK badał konstytucyjność przepisów art. 4 ust. 3 TUE (zasada lojalnej współpracy), art. 19 ust. 1 akapit drugi w zw. z art. 4 ust. 3 TUE (środki niezbędne do zapewnienia skutecznej ochrony prawnej) oraz art. 19 ust. 1 akapit drugi w zw. z art. 2 TUE (zasada praworządności), których sposób rozumienia w świetle orzecznictwa TS zakwestionował wnioskodawca – Prezes Rady Ministrów. Trybunał Konstytucyjny

44 Postanowienie TK z 21 kwietnia 2020 r., Kpt 1/20 (OTK ZU 2020, seria A, poz. 60).

45 Krytycznie na temat sporu kompetencyjnego S. Wronkowska-Jaśkiewicz, *Kilka uwag o sporze kompetencyjnym między Sejmem RP i Sądem Najwyższym oraz Prezydentem RP i Sądem Najwyższym*, „Palestra” 2020, nr 5, s. 46 i n.

46 Wyrok TK z 14 lipca 2021 r., P 7/20 (OTK ZU 2021, seria A, poz. 49).

47 Wyrok TK z 7 października 2021 r., K 3/21 (OTK ZU 2022, seria A, poz. 65).

w wyroku zakresowym stwierdził niezgodność z Konstytucją przepisów traktatowych w brzmieniu nadanym im w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości. Uznał, że działania Unii poza zakresem kompetencji mają charakter *ultra vires*. Powołując się na swoiście rozumianą „suwerenność”, stwierdził, że Unia nie może wyposażać polskie sądy w kompetencje do przedkładania unijnego prawa nad przepisy krajowe, w sytuacji gdy stwierdzona została ich niezgodność z Konstytucją. Wreszcie za niekonstytucyjne Trybunał uznał upoważnienie wynikające z orzecznictwa TS dla sądów krajowych do kontroli legalności powołania sędziego. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego był kolejnym w kierunku konfrontacji z Trybunałem Sprawiedliwości, którego orzecznictwo – mimo braku takiej kognicji – poddał kontroli. Jak stwierdził, wyroki TS, wykraczające poza jego traktatowe kompetencje określone w TFUE oraz TUE, nie mają mocy wiążącej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Jednocześnie TK podkreślił, że orzecznictwo Trybunału Sprawiedliwości będzie przedmiotem jego dalszej wnikliwej kontroli⁴⁸.

Analiza ostatnich orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego w sprawach europejskich, włączając w to wyroki K 6/21 i K 7/21⁴⁹, dotyczące konstytucyjności art. 6 ust. 1 EKPCz, pozwala stwierdzić, że dotychczasowa praktyka orzecznicza Trybunału, nastawiona na dialog i poszukiwanie kompromisu przez dokonywanie wykładni przyjaznej integracji europejskiej, zaczyna ewoluować w kierunku doktryny izolacjonizmu⁵⁰.

---

48 Trybunał Konstytucyjny odniósł się do i zakwestionował w istocie szereg orzeczeń Trybunału Sprawiedliwości wydanych w sprawach polskich, m.in. wyrok TS z 24 czerwca 2019 r. w sprawie C-619/18, *KE p. Polsce* (ECLI:EU:C:2019:531); wyrok TS z 5 listopada 2019 r. w sprawie C-192/18, *KE p. Polsce* (EU:C:2019:924); wyrok TS z 19 listopada 2019 r. w sprawach połączonych C-585/18, C-624/18 i C-625/18, s. 277; wyrok TS z 26 marca 2020 r. w sprawach połączonych C-558/18 i C-563/18, *Miasto Łowicz i Prokurator Generalny* (ECLI:EU:C:2020:234); wyrok TS z 2 marca 2021 r. w sprawie C-824/18, *A.B i inni p. Krajowej Radzie Sądownictwa* (ECLI:EU:C:2021:153); postanowienie TS z 14 lipca 2021 r. w sprawie C-204/21, *KE p. Polsce* (ECLI:EU:C:2021:593), następnie postanowienie w sprawie zastosowania środków tymczasowych z 27 października 2021 r. (ECLI:EU:C:2021:593); wyrok TS z 15 lipca 2021 r. w sprawie C-791/19, *KE p. Polsce* (ECLI:EU:C:2021:596); wyrok TS z 6 października 2021 r. w sprawach połączonych C-487/19 i C-508/19, *W.Ż. i Sąd Najwyższy* (ECLI:EU:C:2021:798) czy wyrok TS z 16 listopada 2021 r. w sprawach połączonych C-748/19 i C-754/19, *W.B. i in.* (ECLI:EU:C:2021:403).

49 Wyrok TK z 24 listopada 2021 r., K 6/21 (OTK ZU 2022, seria A, poz. 9) oraz wyrok TK z 10 marca 2022 r., K 7/21 (OTK ZU 2022, seria A, poz. 24).

50 A. Kustra, *Kelsenowski model kontroli konstytucyjności prawa a integracja europejska. Studium wpływu*, Toruń 2015, s. 514.

Podsumowanie

Dialog orzecznicy między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości kształtował się na przestrzeni ponad dwudziestu lat, przy czym proces ten rozpoczął się, zanim Polska stała się członkiem Unii Europejskiej. Dostrzeganie konieczności nawiązywania konstytucyjnej rozmowy oraz poszukiwanie wspólnego mianownika w postaci wspólnych wartości, leżących u podstaw krajowego porządku prawnego i systemu prawa UE, stanowiły główny bodziec w działalności orzeczniczej Trybunału Konstytucyjnego. W ostatnim orzecznictwie TK przyjął jednak strategię polegającą na zachowaniu i eksponowaniu pozycji „sądu ostatniego słowa”. Nie dostrzegając tym samym, czy wręcz ignorując fakt, że Polska jako państwo członkowskie UE funkcjonuje w pluralistycznym systemie prawnym. Zakwestionowanie dorobku orzeczniczego obu europejskich trybunałów oznacza, że kwestionuje się w istocie fundament członkostwa Polski w organizacjach europejskich. Odmowa dialogu oznacza jednocześnie niebezpieczeństwo marginalizacji w dialogu ponadnarodowym i utraty szansy wpływania na europejski proces decyzyjny. Przyjęcie postawy defensywnej przez TK jest wyrazem lokalnego „patriotyzmu Konstytucyjnego”⁵¹, nie prowadzi jednak do rozwiązywania konfliktów na styku dwóch porządków prawnych, które z natury rzeczy są nieuniknione. Wydaje się, że ten kierunek nie jest właściwy, czego dowodzi liczba postępowań toczących się przeciwko Polsce przed europejskimi trybunałami⁵². Tylko kooperacja i dialog

51 M. Safjan, *Trybunał Konstytucyjny po trzydziestu latach – doświadczenie i przyszłość*, „Przeгляд Konstytucyjny” 2017, nr 1, s. 50 i n.

52 Dość wspomnieć, że przed ETPCz toczy się obecnie ponad 100 postępowań w związku z zarzutami naruszenia art. 6 ust. 1 EKPCz przez Polskę. Jeśli chodzi natomiast o TS, oprócz wyroków wydanych w sprawach polskich czy to w wyniku skarg wniesionych przez Komisję Europejską w trybie art. 258 TFUE, czy w wyniku skierowania pytań prejudycjalnych przez sądy, Komisja Europejska w 22 grudnia 2021 r. wszczęła przeciwko Polsce kolejne postępowanie, które dotyczy uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego za naruszenia prawa UE przez Trybunał Konstytucyjny. KE wszczęła postępowanie z powodu poważnych obaw związanych z polskim Trybunałem Konstytucyjnym i jego orzecznictwem, w szczególności wyrokami z 14 lipca 2021 r. (sprawa P 7/20) oraz 7 października 2021 r. (sprawa K 3/21), w których rozpatrzył niezgodność z Konstytucją RP postanowień traktatów unijnych, jednocześnie wyraźnie kwestionując pierwszeństwo prawa UE. Komunikat KE z 22 grudnia 2021 r. dostępny jest na stronie https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_21_7070 [dostęp: 28.06.2022]. Z uwagi na brak reakcji władz polskich KE 15 lutego 2023 r. wniosła przeciwko Polsce skargę do TS w trybie art. 258 TFUE w związku z naruszeniem prawa przez Polski Trybunał Konstytucyjny i jego orzecznictwo. Zob. Komunikat KE z 15 lutego 2023 r. w sprawie decyzji o skierowaniu sprawy przeciwko Polsce do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej w związku z naruszeniem prawa UE przez polski Trybunał Konstytucyjny, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/ip_23_842 [dostęp: 15.02.2023]. Na uwagę zasługuje ostatni z wyroków TS w sprawie skargi o stwierdzenie nieważności aktu, jaki m.in. Polska wniosła w trybie art. 263 TFUE na Rozporządzenie

sądów konstytucyjnych i ponadnarodowych może prowadzić do wzmocnienia autorytetu i „siły perswazyjnej” orzecznictwa konstytucyjnego, które zyska w ten sposób mocniejsze oparcie i silniejszą legitymację⁵³, przy czym podstawą dialogu w pluralistycznym systemie prawnym powinno być poszukiwanie wspólnych wartości konstytucyjnych, które stanowią z jednej strony podstawę aksjologiczną państw członkowskich, z drugiej zaś – należą do fundamentalnych założeń funkcjonowania Unii Europejskiej.

Bibliografia

Literatura

- Barcz J., *Czy państwo niepraworządne może być członkiem Unii Europejskiej?*, w: E. Cała-Wacinkiewicz, J. Menkes (red.), *Wspólne wartości prawa międzynarodowego, europejskiego i krajowego*, Warszawa 2018.
- Biernat S., *Wykładnia prawa krajowego zgodnie z prawem Wspólnot Europejskich*, w: C. Mik (red.), *Implementacja prawa integracji europejskiej w krajowych porządkach prawnych*, Toruń 1998.
- Działocha K., *Podstawy prounijnej wykładni Konstytucji RP*, „Państwo i Prawo” 2004, z. 11.
- Gęsior I.K., *Zasada przychylności prawu wspólnotowemu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego*, w: J. Barcz (red.), *Efektywność prawa wspólnotowego w Polsce. Wybrane problemy. Studia z dziedziny prawa Unii Europejskiej*, Warszawa 2005.
- Koncewicz T.T., *Trybunał Konstytucyjny wobec prawa europejskiego (cz. I)*, „Przegląd Sejmowy” 2012, nr 2(109).
- Koncewicz T.T., *Trybunał Konstytucyjny wobec prawa europejskiego (cz. II)*, „Przegląd Sejmowy” 2012, nr 3(110).
- Kowalik-Bańczyk K., *Prawo wspólnotowe wykładnia prawa krajowego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 12.
- Kustra A., *Kelsenowski model kontroli konstytucyjności prawa a integracja europejska. Studium wpływu*, Toruń 2015.

PE i Rady nr 2020/2092 z 16 grudnia 2020 roku w sprawie ogólnego systemu warunkowości służącego ochronie budżetu Unii (Dz.Urz. UE 2020, seria L, nr 373, s. 94). Wyrok TS z 16 lutego 2022 r., C-157/21, *Polska p. PE i Rada*, w którym zawarł szerokie rozważania na temat państwa prawa i zasady praworządności (ECLI:EU:C:2022:98).

53 M. Safjan, *Trybunał Konstytucyjny...*, s. 62.

- Łazowski A., *Proeuropejska wykładnia prawa przez polskie sądy i organy administracji jako mechanizm dostosowania systemu prawnego do acquis communautaire*, w: E. Piontek (red.), *Prawo polskie a prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2003.
- Łętowska E., *Bariery naszego myślenia o prawie w perspektywie integracji z Europą*, „Państwo i Prawo” 1996, z. 4–5.
- Łętowska E., *Dialog i metody. Interpretacja w multicytrycznym systemie prawa (cz. I)*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2008, nr 11.
- Łętowska E., „*Multicytryczność*” systemu prawa i wykładnia jej przyjazna, w: L. Ogiegło, W. Popiołek, M. Szpunar (red.), *Rozprawy prawnicze*, Kraków 2005.
- Maniewska E., *Prowspółnotowa wykładnia prawa polskiego w poakcesyjnym orzecznictwie Sądu Najwyższego*, „Europejski Przegląd Sądowy” 2005, nr 10.
- Mik C., *Sądy polskie wobec perspektywy przystąpienia Polski do UE (przyczynek do dyskusji)*, „Przegląd Prawa Europejskiego” 1997, nr 1(2).
- Mik C., *Wykładnia zgodna prawa krajowego z prawem Unii Europejskiej*, w: S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Kraków 2005.
- Muszyński M., *Pytanie prejudycjalne jako instrument wykładni prawa UE: istota, granice i możliwości kontroli*, „Prokuratura i Prawo” 2020, nr 7–8.
- Ostrihansky R., *Polskie sądy uprawnione do wnoszenia o wydanie orzeczenia wstępnego*, w: E. Piontek (red.), *Prawo polskie a prawo Unii Europejskiej*, Warszawa 2003.
- Piotrowski R., *Zamiast zakończenia. Preambuła i zagadnienia granic zmian w Konstytucji RP*, w: *Preambuła Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2009.
- Safjan M., *Dlaczego dialog między sądami bywa trudny? O barierach pytań prejudycjalnych*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Cywilne” 2014, nr 20.
- Safjan M., *Trybunał Konstytucyjny po trzydziestu latach – doświadczenie i przyszłość*, „Przegląd Konstytucyjny” 2017, nr 1.
- Szpunar M., *Komentarz do art. 234 TWE*, w: D. Kornobis-Romanowska, J. Łacny, A. Wróbel (red.), *Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej. Komentarz. Tom III*, Warszawa 2012.
- Wojtyczek K., *Trybunał Konstytucyjny w europejskim systemie konstytucyjnym*, „Przegląd Sejmowy” 2009, nr 4(93).
- Wronkowska-Jaśkiewicz S., *Kilka uwag o sporze kompetencyjnym między Sejmem RP i Sądem Najwyższym oraz Prezydentem RP i Sądem Najwyższym*, „Palestra” 2020, nr 5.

Judicial dialogue between the Constitutional Court and the Court of Justice of the EU – cooperation or confrontation?

Abstract

The jurisprudential dialogue between the Constitutional Court and the Court of Justice of the EU has developed over more than 20 years. Initially, before Poland's accession to the EU, it took the form of making interpretations friendly to European integration and EU law. It then took on various forms of constitutional dialogue, including cooperation with the Court of Justice in the context of preliminary questions. The dialogue took place with respect for constitutional positions and mutual jurisdictions, and with respect for the principle of loyal cooperation and the primacy of Union law. The jurisprudence of the Constitutional Court after 2020 shows a departure from dialogue towards confrontation. The Constitutional Court has chosen a "collision course" in dialogue with the Court of Justice of the EU. It would seem desirable to seek a common denominator in the form of common constitutional values that underpin the axiology of the legal systems of the Member States and underpin the functioning of the EU. EU law is in fact based on the constitutional traditions of the Member States. The common constitutional values of the Member States should form the basis for a search for compromise and for the elimination of tensions that are inevitable in a supranational organization with such a multi-layered structure as the European Union. The aim of the publication is to present the process of shaping the judicial dialogue between the Constitutional Court and the Court of Justice of the EU. This publication uses the legal-dogmatic method and the historical-legal method.

Keywords: the Constitutional Court, the Court of Justice of the EU, the judicial dialogue, pro-EU interpretation, common values

CYTOWANIE

Haczkowska M., *Dialog orzecniczy między Trybunałem Konstytucyjnym a Trybunałem Sprawiedliwości – kooperacja czy konfrontacja?*, „Acta Iuris Stetinensis” 2023, nr 3 (vol. 44), 59–77, DOI: 10876/ais.2023.44-04.